

"...

II - İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“Davacı Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı avukatı Zeliha Yılmaz tarafından davalı Furkan Kesik Et ve Besicilik Üretim Pazarlama ve İthalat İhracat Limited Şirketi aleyhine açılan rucu davası hakkında Biga Asliye (İş) Mahkemesince verilen 19.09.2002 tarih ve 2001/356 Esas, 2002/491 sayılı hükmün temyizden incelenmesi taraf avukatlarınca istenilmesi üzerine dosya incelendi gereği düşünüldü ve aşağıdaki karar tespit edildi.

Davacı vekili, iş kazası geçiren sigortalının sürekli iş göremez duruma düşmesi üzerine kendisine Kurumca sürekli iş göremezlik geliri bağlanıp bağlanan gelirin peşin değerinin tahsili için daha önce davalı aleyhine rücu davası açıldığını, 2 davanın kabulüne ilişkin hükmün Yargıtay denetiminden geçmek suretiyle kesinleştiğini, ne ki daha sonra yürürlüğe giren kanun veya kararnamelerle yapılan katsayı değişiklikleri sonucu sigortalıya bağlanan gelirlerde artış meydana geldiğini öne sürmüş ve gelirlerdeki artışın peşin değerinin davalıdan tahsiline karar verilmesini istemiş, mahkemece istemin kabulüne karar verilmiştir.

Davalı vekili savunma dilekçesinde, davanın yasal dayanağını oluşturan 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 26. maddesi hükmüne göre, bağlanan gelirlerde sonradan meydana gelen artışların istenemeyeceğini, Kurumun ancak bağlanan gelirin ilk peşin değerini isteyebileceğini, nitekim daha önce açılan ilk peşin değer tahsiline ilişkin davada hükmedilen tazminatın ödendiğini, kaldı ki Bağ-Kur'un, gerek Bağ-Kur Kanununun 63. gerekse 2926 Sayılı Kanunun 47. maddelerine göre aynı nitelikte açmış bulunduğu davalarda sadece ilk peşin değerli gelire hükmolunduğunu, o nedenle eldeki davanın reddine karar verilmesi gerektiğini iddia etmiş, ret kararı verilmediği takdirde Sosyal Sigortalar Kanununun 26. maddesinin iptali için Anayasa Mahkemesine gidilmesini talep etmiş ise de mahkemece Anayasaya aykırılık iddiası ciddi bulunmamıştır. Ne ki Dairemiz, sözü edilen 26. maddede yapılan değişiklik hükümleri ile anılan maddeye ilişkin olarak verilen 1994 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararının ışığında, 26. maddenin birinci fıkrasında yer alan, “...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere...” deyiminin Anayasaya aykırı olması nedeniyle iptaline karar verilmesi gerektiği amacıyla Anayasa Mahkemesine başvurulması gerektiği sonucuna varmıştır. Anayasaya aykırılık sorunu çözümlenmeden önce Sosyal Sigortalar Kurumunun 506 Sayılı Yasanın 26. maddesinden doğan rücu hakkının hukuksal temelini neye dayandığının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

İş kazası geçiren veya meslek hastalığına tutulan sigortalıya hangi sosyal sigorta yardımlarının yapılacağı anılan Kanunun 12. maddesinde hükme bağlanmıştır. Sigortalıya yapılan yardımların neler olduğu maddenin (A), (B), (C), (D), (F), (G), (H) bentlerinde sınırlı bir biçimde sayılmıştır. Konumuzu ilgilendiren ve etkileyen sadece (C) ve (H) bentlerindeki hükümlerdir. İş kazası geçiren veya meslek hastalığına tutulan sigortalı sürekli iş göremez durumuna düşmüş ise kendisine anılan maddenin (C) bendine, ölmüş ise hak sahiplerine (H) bendine göre sürekli iş göremezlik geliri bağlanması gerekmektedir.

Sigortalıya veya hak sahiplerine anılan Kanunun 12. maddesinde sayılan yardımları sağlayan Sosyal Sigortalar Kurumu şayet iptali istenen 26. maddede öngörülen koşullar oluşmuşsa yapılan yardımları anılan maddede belirtilen tazmin sorumlularından talep

edebilmektedir. 26. maddenin Kuruma sağladığı hakka “rücu hakkı”, açılan davaya da “rücu davası” denmektedir.

Anayasaya aykırılık iddiasında çözümlenmesi gereken hukuksal sorun Kurumun sadece bağlanan gelirin ilk peşin değerini mi yoksa kanun veya kararnamelerle ileriki yıllarda yapılan gelir artışlarının dahi rücu talep edilip edemeyeceği noktasındadır. Şayet gelirlerde meydana gelen artışların da istenebileceği sonucuna varıldığı takdirde yerine göre tazmin sorumluları bir çok dava tehdidiyle karşı karşıya kalmış olacaklardır.

Hemen belirtmek gerekirse 10 Hukuk Dairesi ve Yargıtay Sosyal Sigortalar Kanununun yürürlüğe girdiği 1965 yılından bu güne değin Kurumun, sigortalının veya hak sahiplerinin işverenden isteyebilecekleri tazminat miktarı ile sınırlı olmak üzere rücu hakkını kullanabileceği görüşündedir. Yargıtayımızı böyle bir uygulamaya götüren neden, 26. maddenin birinci fıkrasının yorumundan kaynaklanmaktadır. Bu maddede aynen, “İş kazası ve meslek hastalığı, işverenin kastı veya işçilerin sağlığını koruma ve işgüvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi, veyahut suç sayılabilir bir hareketi sonucu olmuşsa, Kurumca sigortalıya ve hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarı ile gelir bağlanırsa bu gelirlerin 22 nci maddede belirtilen tarifeye göre hesaplanacak sermaye değerleri toplamı sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere Kurumca işverene ödettirilir.” hükmünün yer aldığı görülmektedir. Yargıtay, “...ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları...” kavramının, ileride gelirlerde meydana gelecek artışları da kapsadığını düşünmektedir. Oysa Anayasa Mahkememiz, 26. maddenin Anayasaya aykırılığı iddiası ile açılan davalarda Kurumun, sadece bağlanan gelirin ilk peşin değerini isteyebileceği, gelirlerde meydana gelen artışları isteyemeyeceği sonucuna varmıştır. Mahkemeler, değişik zamanlarda 26. maddenin Anayasaya aykırılığı iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurmuşlar. Yüksek Mahkeme, 26. maddenin gelirlerde meydana gelen artışların da istenebileceği anlamını taşımadığına o nedenle anılan maddenin Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir. (Bkz. Any. Mah. 23.05.1972 tarih, E.2. K.28, Any. Mah. 20.12.1983 T. 1982/4 E. 1983/17 K. Any. Mah. 2.5.1991 T. 1990/28 E. 1991/11 K.)

Yüksek Mahkeme, sözü edilen kararlarında, Sosyal Sigortalar Kanununun birinci fıkrasına göre, iş kazası geçiren veya meslek hastalığına tutulan sigortalıya Kurumca sürekli iş göremezlik geliri bağlanıp bu gelirin peşin değeri tahsil edildikten sonra Kanun ve Kararnamelerle gelirlerde meydana gelen artışların peşin değerinin işverenden istenemeyeceğini, aksine bir yorumun Anayasa'ya aykırı olacağını şu çarpıcı nedenlere dayandırmaktadır: “Sözü edilen fıkra hükmü, sorumluluğun kapsamını şu biçimde çizmiştir. “Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan ve ileri yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarı ile gelir bağlanırsa bu gelirin 22. maddede sözü geçen tarifeye göre hesap edilecek sermaye değerleri toplamı işverenden alınır.” Bu kural incelendiğinde iki husus göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi, iş kazası neticesinde kesin, değişmeyen fiili ve hukuki bir sonucun ortaya çıkması halidir. Fıkra hükmünün öngördüğü koşullar içinde oluşan bir iş kazasında sigortalı bir işçinin hayatını kaybetmiş olması, bu hale örnek olarak gösterilebilir. Burada değişmeyen bir durum oluşmuş, işverenin sorumluluğu ve bunun sınırları kesin bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bu durumda yargı organının görevi, ölen işçinin hak sahiplerine Kurumca bağlanan gelirin, varsa kusur oranlarını ve Kanunun 22. maddesinde belli edilen sermaye değerini saptayarak işverenden tahsiline karar vermekten ibaret kalmaktadır. Bu işlem sonucunda işverenin olayla ilgisi kesilmekte ve sorumlu tutulduğu yüküm böylece yerine getirilmiş olmaktadır. Kanuna uymayan eylem sonucu hukuksal yaptırıma maruz kalan ve bunun neticesi olarak da bağlanan gelirin sermaye değerini Kuruma ödeyen ve böylece ilgi ve

ilişkisi kesilen işverenin, sosyal hukuk devletinin gereği olmak üzere çıkarılacak yasa hükümleriyle, Kurumca bağlanmış eski gelirlerdeki artışlardan ve bu artışların peşin sermaye değerlerinden sorumlu tutulmasını hukukla bağdaştırma olanağı yoktur. Kaldı ki, işvereni bu durumda da sorumlu tutmak, Devlete yükletilmiş kimi ödevlerin işverenlere devredilmesi gibi bir sonuç ortaya koyar ki, Anayasa'nın böyle bir neticeyi öngördüğü de öne sürülemez.

İkinci halde ise, böyle kesin bir durum söz konusu değildir. Gerçi bir iş kazası olmuş ve örneğin kazaya uğrayan işçiye sürekli iş göremezlik geliri bağlanmıştır. Kanunun 25. maddesinde belirtildiği üzere sigortalı işçi her zaman iş göremezlik derecesinde bir artma olduğunu ya da başka birinin sürekli bakımına muhtaç duruma girdiğini öne sürerek bağlanan gelirden değişiklik yapılmasını isteyebilecek ve Kurum da sigortalıyı her zaman kontrol muayenesine tabi tutabilecektir. Bu gibi hallerde bir iş kazası sonucu sigortalı işçiye bağlanan gelir bir kesinlik taşımamakta, artırılması, eksiltilmesi veya kesilmesi gereken bir nitelik göstermektedir.

Bu nedenlerle 26. maddenin birinci fıkrasındaki “ve ileride yapılması gerekli bulunan” deyiminden, neden-sonuç ilişkisi süregelen ve işverenle kesin hesaplaşması yapılmamış olan haller anlaşılmalıdır. Sözü edilen bu kuralın, neden-sonuç bağı kesin olarak kalkmış ve tasfiyesi yapılmış durumları amaçlamadığı ise açıkça ortadadır.

Yeri gelmişken şu yön de açıklanmalıdır ki, Anayasa Mahkemesi'nin, Anayasa'ya uygunluk denetimi görevini yaparken bir Kanun hükmünün yüksek mahkemelerce uygulanmasında benimsenen görüşlerle bağlı olduğunu gösteren bir hüküm, Anayasa'da ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 44 sayılı Kanunda yer almış değildir. Yüksek mahkeme içtihatlarının değişmez olmadığı; zaman zaman içtihad değişikliklerinin ortaya çıktığı; yüksek mahkeme daireleri ile genel kurul kararlarının aynı kuruluş içindeki daireleri dahi bağlayıcı bulunmadığı, göz önünde tutulunca, bunların Anayasa Mahkemesi'ni bağlayacağını savunabilmek için haklı bir hukuki neden de gösterilemez. Bu yön, Anayasa Mahkemesi'nin 18.11.1969 günlü, 1969/30-65 sayılı Kararında “Anayasa Mahkemesi, gerek iptal davası gerekse itiraz yolu ile Anayasa'ya aykırılığı öne sürülen bir kanun hükmünün anlamını, kendi hukuk görüş ve anlayışı açısından incelemeli ve o hükmün bu anlam içinde Anayasa'ya uygunluğu denetlenmelidir” görüşü savunulmaktadır.

Anayasa Mahkemesi kararından alınan bu görüşün ortaya koyduğu hukuksal gerçek şudur: 26. maddenin birinci fıkrasında yer alan “...Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile” kavramına ileriki yıllarda gelirlerde meydana gelen artışlar dahil edilemez. Başka bir anlatımla anılan fıkrada geçen “ile” sözcüğünden sonra gelen “gelir bağlanırsa” deyiminin ifade ettiği anlam bağımsız olup bu deyimden önce gelen “ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları” deyimini ile hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Yüksek Mahkemeye göre, “ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile” hükmü, geçirilen iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olarak yapılan giderleri amaçlamaktadır. Örneğin, iş kazası geçiren sigortalı iyileşmemiş ve tedaviye devam edilmiş ise sarf edilen tedavi giderleri ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerden sayılır. Keza sigortalıda oluşan sürekli iş göremezlik derecesi artmış ve arada illiyet bağı gerçekleşmiş ise iş göremezlik derecesindeki artış nedeniyle yapılan giderler ve bu nedenle artan gelir, ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerden sayılır ve giderek bu giderler işverenden istenebilir. Sigortalıya ilk defa gelir bağlanmış ve sürekli iş göremezlik derecesinde hiçbir değişiklik olmamışsa Kurum, bağlanan gelirin ilk peşin değerini isteyebilir. Aynı olay nedeniyle işverenle Kurum hesaplaştıktan ve

işveren, bağlanan gelirin ilk peşin değerini Kuruma ödedikten sonra işverenin sürekli dava tehdidi altında bırakılmış olması Anayasaya aykırıdır.

Anayasa Mahkemesinin kararı bu doğrultuda olmasına karşın yüce Yargıtay, Yüksek Mahkemenin ortaya koyduğu yorumun bağlayıcı olmadığına karar vermiş bu güne değin, 26. maddenin birinci bendine göre, kanun ve kararnamelerle gelirlerde meydana gelen artışların işverenden istenebileceği görüşünü sürdürmektedir. Böylece aynı konuda her iki Yüksek Mahkeme, yasanın yorumunda çelişkiye düşmüş bulunmaktadır. Oysa öğretideki baskın görüş, Anayasa Mahkemesinin Anayasal yorumunun yargıyı ve herkesi bağlayacağı doğrultusundadır.

Yargıtayımızın, gelirlerde meydana gelen artışların işverenden istenebileceğine dair görüşünün diğer bir nedeni de şudur: Kurumun 26. maddeden doğan rücu hakkının hukuksal temeli halefiyet esasına dayanır. Kurum, sigortalının halefi olduğuna göre sigortalı veya hak sahiplerinin işverenden isteyebileceği miktara kadar talepte bulunabilir. Kurum, bağlanan gelirlerin ilk peşin değerini işverenden tahsil ettikten sonra geriye sigortalının işverenden isteyebileceği bir miktar kalmışsa gelirlerdeki artışları bu miktar tükeninceye kadar talep edebilir. Örnek vermek gerekirse; iş kazası geçiren sigortalıya Kurumca beş milyar peşin değerli gelir bağlanmış ancak sigortalı aynı kaza nedeniyle 15 milyar lira tutarında maddi tazminat isteyebilecek durumda ise Kurum, beş milyar peşin değerli geliri işverenden tahsil ettikten sonra ileriki yıllarda kanun veya kararnamelerle artırılan gelirleri on beş milyar lira maddi tazminat miktarı tükeninceye kadar işverenden isteyebilmektedir. Peşin değerli gelir, uygulamada tavan olarak adlandırılan “on beş milyar liradan düşükse yerine göre Kurum, işveren aleyhine birçok rücu davası açabilmektedir. Oysa Anayasa Mahkemesi, Kurumun sadece ilk bağlanan beş milyar peşin değerli geliri isteyebileceği görüşündedir.

Doktrinadaki ağır basan görüş, Kurumun 26. maddeden doğan rücu hakkının Yargıtay'ın görüşü gibi halefiyet esasına değil “Kanundan doğan bağımsız rücu hakkına” dayandığı, gelirlerdeki artışların Anayasa Mahkemesinin yorumu gibi işverenden istenemeyeceği yönündedir. (Bkz. Dr.Atabet, Sigorta ve Sosyal Sigortalarda halefiyet ve rücu. İş Hukuku Dergisi 1969 Sayı 3, Tekinay, ölüm sebebiyle destekten yoksun kalma tazminatı, S. 96, İstanbul, 1963, İzveren, Sosyal Politika ve Sosyal Sigortalar, S. 218 vd. Öner, Kurumun 506 Sayılı Kanundan doğan rücu hakkı, S.45-49, Oğuzman, iş kazası ve meslek hastalığından doğan zararlardan işverenin sorumluluğu, İstanbul Hukuk Fakültesi mezmuaı, 1969, Cilt 34 Sayı 1-4) Tekrar etmek gerekirse, Kurumun 26. maddeye göre, gelirlerde meydana gelen artışların işverenden istenemeyeceğine ilişkin Anayasa Mahkemesinin görüşü ile öğretinin baskın görüşü, birbiriyle örtüşmektedir.

26. maddenin hangi hükmünün Anayasaya aykırılık teşkil ettiği meselesine gince, yukarıda değinildiği gibi anılan maddenin birinci fıkrasında aynen şu hükme yer verilmiştir. “...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere Kurumca işverene ödettirilir...” 24.10.1983 tarih ve 2934 sayılı Kanunun 2. maddesiyle eklenen bu hüküm gelirlerdeki artışların da istenebileceği anlamına gelmektedir. Nitekim Yargıtayımız da gelir artışlarının işverenden istenebileceğine dair içtihadını 26. maddeye sonradan eklenen bu fıkraya dayandırmaktadır. Keza 01.07.1994 tarih, 1992/3 Esas, 1994/3 Karar sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu Kararında da gelirlerde meydana gelen artışların istenebileceği görüşü sözü edilen 26. maddeye eklenen, “...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlar sınırlı olmak üzere...” hükmüne dayandırılmıştır. Oysa, Anayasa Mahkememiz baştanberi açıklandığı gibi, gelirlerde meydana gelen artışların istenebileceğine ilişkin bir yasa hükmünün Anayasaya aykırı olacağına karar vermiştir.

Esas Sayısı : 2003/10
Karar Sayısı : 2006/106

Yargıtayımız, anılan İtihadı Birleştirme Kararının baēlayıcılıēı nedeniyle gelir artışlarının peşin deēerinin de istenebileceēine karar vermektedir.

Oysa, 2934 sayılı Yasa ile eklenen hüküm iptal edildiēi taktirde Yargıtay, görüşünü deēiřtirmek zorunda kalacaktır. Nitekim Yargıtay, eski görüşünden dönerek Baē-Kur Kanununun 63. ve 2926 Sayılı Kanunun 47. maddelerinde yer alan Kurumun rücu hakkının baēımsız rücu hakkı esasına dayandıēını ve gelir artışlarının istenemeyeceēini kabul etmektedir.

Önemle belirtilmelidir ki, Anayasa Mahkemesi 26. maddenin birinci fıkrasını yorumladıktan sonra, bu fıkranın Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiş ise de, 2934 Sayılı Kanunla sonradan 26. maddenin birinci fıkrasına eklenen “sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere” hükmü Yüksek Mahkemenin ret kararlarında irdelenmemiştir. Oysa bu hüküm artışların istenebileceēine olanak saēlamaktadır. 0 nedenle Anayasa Mahkemesi için esasına girerek Anayasaya aykırılık davasına bakabilir.

SONUÇ : Yukarıda açıklanan nedenlerle, Anayasanın 10 uncu, 60 ıncı ve 65 inci maddelerine aykırı görülen Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 26 ncı maddesinin birinci bendinde yer alan, “...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere...” sözcüklerinin iptali için Anayasanın 152 ve 2949 Sayılı Kanunun 28/1'nci maddeleri gereēince re'sen Anayasa Mahkemesine başvurulmasına ve iř bu davanın geri bırakılmasına 28/01/2003 gününde oybirliēi ile karar verildi.””